

Geleende kinderen

PLEEGZORG, GEZIN, GELOOF, DROMEN, ANDERS

Kolet Janssen

Kolet Janssen haar gezin telt zes kinderen: drie pleegkinderen en drie eigen kinderen. Haar pleegkinderen gaan intussen naar de veertig toe. Ze kan dan ook al met enige afstand beschrijven hoe het voor haar was om met pleegkinderen in huis een gezin groot te brengen. Ze beschrijft zowel de mooie kanten van het verhaal, als ook het minder evidente karakter van het pleegmoederschap.

HOE HET BEGON

Mijn man en ik zijn pleegouders. Toen we respectievelijk 24 en 25 jaar oud waren, namen we drie pleegkinderen uit één gezin op in ons huis. Dat was een bewuste keuze: we wilden op die manier onze droom van een groot gezin met enige spoed waarmaken. Tegelijk was het ook een 'vorm van engagement' die ons haalbaar leek. Een vorm van meewerken aan de verwezenlijking van het Rijk Gods, door gewoon wat meer soep te koken, wat meer T-shirts te strijken en ons hart open te stellen voor drie kinderen op zoek naar een thuis. Als we van op middelbare leeftijd terugkijken op de beslissing die we toen namen, glimlachen we een

Bron: www.kuleuven.be/Thomas

voordien vijfjaar lang in een grote instelling ge-
woond, en wisten niet echt waarvoor papa's en
mama's konden dienen, behalve dan om naar
de maandelijkse bezoeksdag te komen. Het was
schoktherapie voor ons allemaal: wij leerden
in sneltempo dat we voortaan niet alleen meer
met onszelf moesten rekening houden. Zij leer-
den dat ouders echt altijd in de buurt zijn en
alles van je willen weten, terwijl hun opvoeders
in de instelling elkaar regelmatig aflossen en er
op die manier wel eens iets tussen de mazen
van het net viel. Dag in dag uit elkaars leven
delen is iets vreemds: je raakt op die manier

heel snel aan elkaar gehecht. Tussen ouders
en (pleeg)kinderen ontstaat bijna vanzelf een
soort exclusieve liefde. 'Ik hou van jou, omdat
jij bij mij hoort.' Verdere verklaringen waren
daar niet voor nodig. Dat gold zowel voor ons
als voor onze pleegkinderen. En door die band,
die in de loop der jaren alleen maar sterker
werd, werd er veel mogelijk. Sommige plooiën
uit het verleden konden worden gladgestreken
of toch minstens verzacht. Gefnuikte moge-
lijkheden konden ontluiken. Al bleven er altijd
littkens van wonden die niet meer te helen
waren.

WAAROM ZIJN PLEEGGEZINNEN NODIG?

In het politiek correcte jargon van sommige
vierdewereldorganisaties hoor je kritiek op het
systeem van pleegzorg, dat het verwijt krijgt
dat het focus op het 'weghalen van kinderen
uit hun gezin', zonder veel hulp te bieden aan
de natuurlijke ouders. Het valt niet te ontken-
nen dat het inderdaad een zware ingreep is om
kinderen weg te halen bij hun mama en papa.
Iets wat je zo lang mogelijk moet proberen te
vermijden. Maar soms kan het niet anders, als
je het kind veilig en met voldoende kansen wil
laten opgroeien. Soms kunnen ouders niet
voor hun kinderen zorgen. Omdat ze de fysieke,
emotionele, sociale, psychische... mogelijkhe-
den niet hebben. Of omdat ze tijdelijk in een si-
tuatie zitten die het hen onmogelijk maakt om
goede ouders te zijn. Of omdat ze er helemaal
alleen voor staan of om nog zoveel redenen
meer. Voor die kinderen is de pleegzorg voort-

durend op zoek naar vervangouders. Pleegou-
ders die voor korte of langere tijd de ouderrol
willen opnemen voor kinderen die biologisch
niet van hen zijn, maar die ze in de dagelijkse
gezinspraktijk precies zo zullen behandelen als
eigen kinderen. Door met hen te praten en te
spelen, door hen eten te geven en hen te knuf-
felen, door hen in bad en in bed te stoppen en
met hen naar tv te kijken, door hun schoolwerk
op te volgen en hen mee te nemen op vakantie.
In heel veel aspecten lijkt pleegouderschap op
gewoon ouderschap. Je probeert de kinderen
te leren delen en te leren rekening houden met
anderen. Je maakt afspraken met hen en geeft
hen een pluim als ze zich eraan houden of geeft
hen op hun kop als ze dat niet doen. Je legt uit
waarom je iets eettelijk of oneetlijk vindt en je
hoopt dat ze daar iets van opsteken, al weet je
dat nooit zeker.

IS ER DAN GEEN VERSCHIL MET HET OPVOEDEN VAN JE EIGEN KINDEREN?

Natuurlijk wel. Op de eerste plaats zijn er altijd
die *andere ouders*, veraf of dichtbij. Pleegou-
ders spelen wel de ouderrol, maar deze kinde-
ren hebben al ouders. Ouders die misschien in
de ogen van de maatschappij 'gefaald' hebben

Pleegouderschap duwt je met je neus
op de essentie van ouderschap in het
algemeen. Je kinderen zijn je kinderen
niet, om met Kahilil Gibran te spreken.

of 'mislukt' zijn, maar dat is meestal niet wat
hun kinderen van hen onthouden. De natuur-
lijke ouders zijn altijd het referentiekader van
een kind. Hoe zij het aanpakken is het beste,
wat zij zeggen is de waarheid. Bewust of on-
bewust gaan kinderen daarvan uit, en hoe kan
het ook anders? Dat maakt het niet altijd ge-
makkelijk voor pleegouders. Meestal is er een
bezoekregeling uitgewerkt waarin kinderen
hun natuurlijke ouders kunnen ontmoeten. Dat
zijn vaak geladen situaties, waarbij de emoties
hoog kunnen oplopen. Pleegouders moeten
proberen de waarde van de natuurlijke ouder
overeind te houden en het contact tussen hen
en de kinderen zo goed mogelijk te behouden.
Ook al is er veel fout gelopen, het blijven al-
tijd de ouders van het kind. Hoe dan ook is er
die band. De natuurlijke ouders beschuldigen
of zwartmaken is altijd een slechte oplossing.
Toch moeten pleegouders anderzijds aan het
kind ook duidelijk maken dat zij nu de verant-
woordelijkheid voor het kind dragen. Het blijft
vaak een moeizaam evenwicht. Dat wordt al
duidelijk in de naam: spreken over natuurlijke
of – nog erger – 'echte' ouders versus pleegou-
ders, klinkt erg onrechtvaardig in de oren van
een pleegmoeder die met hart en ziel voor haar
pleegkind zorgt. Is zij dan geen 'echte' moe-
der misschien? In ons gezin hebben we dat
opgelost door het chronologische criterium te
hanteren. Onze pleegkinderen hadden eerste
en tweede ouders. Zo was het nu eenmaal en
zo kon niemand zich verongelikt voelen. Het
contact met de eerste ouders kan een moeilijk
punt zijn, maar nog meer belastend is het als er

geen contact is. Dan bestaat namelijk het risico dat het pleegkind zijn afwezige ouders gaan idealiseren. Met een ideaalbeeld kan geen enkele pleegouder concurreren. Een confrontatie met de eerste ouders maakt het vaak gemakkelijker om uit te leggen waarom het kind in een pleeggezin verblijft, zonder meteen zwaar beschuldigend te moeten zijn.

Een tweede moeilijkheid van het opvoeden van pleegkinderen is het feit dat deze kinderen 'vreemd' zijn in je gezin. Je kunt niet zoals met eigen kinderen lachen om hun kleine kantjes en een verwijzing maken naar oma zus of nonkel zo, die zich precies zo gedroegen. Je ziet niet de talenten van jezelf of je partner opdruken in je pleegkinderen. Die elementaire vertrouwdheid mis je soms. Hun vervelende trekjes blijven daardoor soms voor meer ergernis zorgen dan in feite nodig is. Tegelijk is dit nadeel ook een voordeel. Want het kan soms heel confronterend zijn om je eigen zwakke punten, die je na vele jaren strijd en levenswijsheid eindelijk min of meer in de plooi hebt gekregen, opeens opnieuw te zien opdruken in je kroost. En als het bij één van je kinderen grondig fout loopt in zijn of haar leven, ga je als eerste ouder automatisch op zoek naar wat je verkeerd hebt gedaan in de opvoeding. Bij pleegkinderen hoeft je de

schuld niet noodzakelijk bij jezelf te zoeken. Er is al een hele voorgeschiedenis vooraf gegaan aan de tijd die ze doorbrengen in jouw gezin. Ook erfelijk kregen ze een heel pakket mee van anderen en hoef jij je dus niet verantwoordelijk te voelen. Het maakt dat je op dat vlak vaak meer onthecht staat tegenover hun groeiproces, wat meestal een groot voordeel is.

Een andere moeilijkheid van pleegzorg is in veel gevallen *de tijdelijkheid*. In onze situatie wisten we van tevoren dat het wellicht om een blijvende plaatsing ging, maar meestal is dat niet het geval. Als de pleegkinderen na verloop van tijd teruggaan naar het gezin van herkomst, is dat soms een echt rouwproces. Indien het van tevoren duidelijk is dat het om een tijdelijke plaatsing gaat, kan er in het beste geval toegewerkt worden naar de terugkeer. Maar als er in de ogen van de pleegouders dingen fout lopen, valt het hen extra zwaar als het kind toch teruggeplaatst wordt. Toch zijn er ook voorbeelden van een goed contact tussen kinderen en hun ex-pleegouders, die dan een soort blijvende steunfiguren kunnen worden. In elke situatie zou geprobeerd moeten worden om het belang van het kind centraal te stellen. Als dat niet of onvoldoende gebeurt, is dat voor pleegouders heel pijnlijk.

WAAROM ZIJN MIJN MAN EN IK DESTIJD BEGONNEN AAN PLEEGKINDEREN?

Omdat we graag een groot gezin wilden en ik het niet meteen zag zitten om zes keer zwanger

Bron: www.kulleven.be/Thomas

te zijn. Met kant-en-klare pleegkinderen kun je op dat gebied een beetje 'vals' spelen. Omdat we wisten dat er een groot tekort is aan pleegouders (in tegenstelling tot adoptieouders) en er veel kinderen in situaties zitten waarin ze beter niet zouden zitten. Een pleeggezin is meestal de op één na beste oplossing als het

eigen gezin (tijdelijk of blijvend) niet meer functioneert. Een instelling, hoe kleinschalig ook, is altijd meer bevreemdend. Verder hebben wij een hekel aan vergaderingen en aan werkgroepen en zochten we een vorm van engagement die we – letterlijk – thuis konden beoefenen. Dat je door pleegkinderen binnen te halen voorgoed je 'rust' verliest, namen we er dan maar bij. Maar dat geldt immers ook voor

eigen kinderen. Speelde ons geloof een rol in onze beslissing om pleegouders te worden? Waarschijnlijk wel. Als christen mag je meewerken aan een betere wereld door je hart open te zetten voor de andere mensen die je op je levensweg ontmoet. Dat hebben wij geprobeerd. Pleegouderschap is een kleinschalige vorm van engagement, die geen structurele oplossingen biedt voor bijvoorbeeld kansarmoede. Maar als christen weet je ook dat 'alle beestjes helpen', dat er overal ter wereld mensen zijn die meewerken aan die betere wereld, dat er ook na ons nog generaties komen die aan dezelfde weg timmeren. We hebben niet het gevoel dat aan het einde van ons leven alle wereldproblemen opgelost moeten zijn. Het Rijk Gods groeit gestaadig. Het geeft ons een perspectief dat verder reikt dan ons korte leven en precies dat gaf ons de ademruimte om onze inzet concreet te houden.

DANKBAAR

Mensen uit onze omgeving die vernamen dat onze kinderen pleegkinderen waren, reageerden soms met een uitspraak als: 'Die kinderen zullen jullie toch wel dankbaar zijn, zeker?' Heb je als pleegouder continu het gevoel dat je 'iets goeds' aan het doen bent? Zijn je pleegkinderen je elke minuut van de dag dankbaar voor de geboden kansen? Natuurlijk niet. Het gezinsleven met kinderen is akelig concreet en hangt aan elkaar van luisteren naar schoolverhalen, de was en de strijk doen, tussenbeide komen als ze elkaar de 'duvel' aandoen, voorlezen voor ze

Als we van op middelbare leeftijd terugkijken op de beslissing die we toen namen, glimlachen we een beetje meer watig om ons naïef idealisme van toen.

naar bed gaan en elke avond min of meer uitgeteld zijn als ze in bed liggen. Heel herkenbaar wellicht voor elke ouder. Voor pleegkinderen komt daar nog bij dat ze luttelkens hebben opgelopen in de loop van hun korte leven die af en toe voor pijn of narigheid zorgen. Dat vraagt extra aandacht en soms hulp van experts. Pleegkinderen zijn niet dankbaar en dat hoeven ze ook niet te zijn. Kinderen hebben recht op ouders, en als hun eigen ouders (tijdelijk of blijvend) in gebreke blijven, hebben ze recht op zo goed mogelijke vervangouders. Daarvoor hoeven ze niet dankbaar te zijn. Het geluk van het pleegouderschap zit in het leven met de kinderen zelf. Als dat niet gezellig en plezierig is, houd je het sowieso niet vol. Maar dat is het meestal wel, en dat maakt eigenlijk alles goed.

DROMEN LOSLATEN

Zolang de pleegkinderen klein zijn, zijn eventuele problemen vaak makkelijker op te vangen. Met veel liefde en geduld of soms ook met deskundige hulp. Met trouw aan de kinderen die je werden toevertrouwd en met geloof in hun kracht, ondanks alles. Maar als de pleegkinderen opgroeien en stappen zetten op de weg van de zelfstandigheid, duiken er vaak problemen op die onoplosbaar zijn. Omdat pleegkinderen vaak veiligheid of aandacht gemist hebben op een cruciaal moment in hun leven, zijn ze makkelijke slachtoffers voor reclame, 'instant-relaties' of flitsende activiteiten. Je kunt dat wel proberen uit te leggen als pleegouder, maar die mechanismes werken erg dwingend.

Heb je als pleegouder continu het gevoel dat je 'iets goeds' aan het doen bent? Zijn je pleegkinderen je elke minuut van de dag dankbaar voor de geboden kansen? Natuurlijk niet.

Pleegkinderen gaan vaak wegen op die hun pleegouders niet echt zien zitten. Ze missen soms het evenwicht om een stabiele relatie uit te bouwen. Ze kunnen het niet altijd opbrengen om een studie af te maken en een betrouwbare werknemer te zijn. Ze raken soms in allerlei situaties verzeild die risico's inhouden. Als ze volwassen zijn, kun je hen daar als pleegouder niet meer tegen beschermen en dat zorgt voor heel wat pijn. Maar het kan ook goed gaan. Soms slagen pleegkinderen er dankzij de steun van hun pleeggezin in om zich te onttorstelen aan hun uitzichtloze milieu en een stevige toekomst uit te bouwen. En zelfs als het fout loopt, maakt het verschil dat er pleegouders zijn, die op de achtergrond een vangnet kunnen vormen. Pleegouders moeten vaak veel dromen over hun pleegkinderen loslaten, maar als ze erin slagen de band op één of andere manier te behouden, is dat toch levensbelangrijk.

ANDERE WERELD

Pleegzorg bracht ons in contact met een wereld die we anders nooit van binnen uit hadden leren kennen: de wereld van de kansarmoede. Onze nuchtere, logische en intellectuele aan-

pak botste frontaal met de taaië wetmatigheden van generatieslange uitzichtloosheid. Weervaarden aan de vijfde dat deze problemen niet op te lossen waren door meer geld te geven aan de eerste ouders. Daarvoor was hun situatie te complex, hun mogelijkheden te beperkt en hun verleden te beladen. Er zijn natuurlijk ook andere pleegzorgsituaties, maar dit was onze ervaring. Onze 'biologische' kinderen die na onze pleegkinderen in ons gezin kwamen en samen met hen opgroeiden, leerden van jongens af aan dat marginaliteit een heel complex probleem is met talloze valkuilen. Maar ze ervaaarden ook dat er banden kunnen gesmeed worden over afkomst, intellect en inkomen heen.

Onze pleegkinderen gaan intussen naar de veertig toe. De oudste is al meer dan tien jaar gelukkig getrouwd, heeft een goede job en is een betrouwbare vriend voor velen. Maar hij emigreerde naar Australië om echt met een schone lei te kunnen beginnen. Zijn broer en zus zijn behalve pleegkind ook licht mentaal gehandicapt. Zij slaagden er niet in om een in onze ogen 'geslaagd' leven uit te bouwen. Regelmatig duiken er problemen op in verband met werk, huisvesting, gezondheid (als gevolg van een ongezonde levenswijze), relaties, enzovoort. Soms worden we er bijna moedeloos van en vragen we ons af wat het allemaal voor zin heeft gehad. Maar als de nood aan de man komt, kunnen ze altijd nog een beroep doen op ons en dat alleen al maakt hen sterker dan sommige anderen in dezelfde situatie. En hoe dan ook hebben ze in ons gezin een fijne kindertijd gehad. Misschien is dat op zichzelf al de moeite waard.

Pleegouderschap duwt je met je neus op de essentie van ouderschap in het algemeen. Je kinderen zijn je kinderen niet, om met Kahili Gibran te spreken. Je hebt ze geleend en je geeft ze terug aan zichzelf, aan de wereld en aan God. Je investeert in hen het beste wat je hebt. Je krijgt er veel liefde en aanhankelijkheid voor terug. En je laat ze los, zodat ze hun eigen koers kunnen varen. En dan ben je blij als ze af en toe nog eens voorbijkomen.

Bron: www.kuleuven.be/Thomas